

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

**DİJİTAL EMEK KAVRAMININ EMEK ARZI VE EMEK TALEBİ YÖNÜNDE
İNCELENMESİ: NİTEL BİR ARAŞTIRMA***

**EXAMINING THE CONCEPT OF DIGITAL LABOR IN TERMS OF LABOR
SUPPLY AND LABOR DEMAND: A QUALITATIVE RESEARCH**

Merve KAPUKAYA¹
Dr. Öğr. Üyesi Şerife DURMAZ²

ÖZET

Bu çalışma dijital emek kavramının emek arz eden ve emek talep eden taraflarının kavrama yönelik bakış açılarını sunmak için yapılmıştır. Araştırmada nitel veri toplama tekniği olan görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 15 dijital emek arz eden ve 15 dijital emek talep eden toplam 30 kişiyle sınırlıdır. Çalışma sonucunda her iki taraftaki katılımcıların “emek” kavramını en çok çaba, zaman ve enerji kavramlarıyla açıkladıkları görülmüştür. Dijital emek kavramı algısının ise her iki grupta da "internet ortamında çalışma" olarak anlaşıldığı tespit edilmiştir. Her iki tarafın iş beklentileri de “esnek çalışma” şeklinde ortaya çıkmıştır. Hem dijital emek edenler hem de dijital emek talep edenler sektörlerin dijitalleşeceğini ve dijital dünyanın gelişeceğini düşündüklerini belirterek dijital emeğin gelecekte daha önemli hale geleceğine inandıklarını belirtmiştir. Dijital emek arzında bulunanların bu kararı vermelerinde pandeminin etkili olduğu görülmüştür. Dijital emek talebinde bulunanlar dijital emek arzında bulunmak isteyeceklerini belirtmiştir. Dijital emek arzında bulunanlar dijital emek arzında bulunmanın avantajının “kendine daha fazla zaman ayırma”, dezavantajının ise “sosyalleşememe ve sağlık problemleri” olduğunu ifade etmiştir. Dijital emeğe finansal yatırım yapma istekleri sorulan taraflardan dijital emek arzında bulunanlar “e-ticarete yatırım” tercihini belirtirken, dijital emek talebinde bulunanlar “donanım yatırım” tercihini belirtmiştir. Çalışma sonucunda dijital emek piyasasında özellikle sosyal güvenlik ve çalışma koşulları konusunda kapsamlı bir hukuki bir düzenlemenin getirilmesinin elzem olduğu görülmüştür. Ayrıca kavramın genç nesillere tanıtılarak farkındalık yaratılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Emek, Dijital Emek, Dijital Emek Arzı, Dijital Emek Talebi

Jel Kodu: J2, J22, J23, J24

ABSTRACT

This study was conducted to present the perspectives of the labor supply and labor demanding parties of the concept of digital labor. Interview method, which is a qualitative data collection technique, was used in the research. The sample of the research is limited to a total of 30 people, 15 of whom supply digital labor and 15 of whom demand digital labor. As a result of the study, it was observed that the participants on both sides explained the concept of "labor" mostly with the concepts of effort, time and energy. It was determined that the perception of the concept of digital labor was understood as "working in the internet environment" in both groups. The job expectations of both sides also emerged as "flexible work". Again, both sides stated that they think that the sectors will be digitalized and the digital world will develop and that they believe that the future of digital labor is bright. It has been seen that the pandemic has been effective in making this decision of those who supply digital labor. Those who demanded digital labor stated that they would want to supply digital labor. Those who supply digital labor stated that the advantage of supplying digital labor is "having more time for themselves" and the disadvantage is "not being able to socialize and health problems". Among the parties who were asked about their willingness to

¹ Bilim Uzmanı, Akdeniz Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-8856-7102, merve_kapukaya@hotmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, ORCID: 0000-0003-2739-982, serifedurmaz@akdeniz.edu.tr.

*Bu çalışma, Dr. Öğr. Üyesi Şerife Durmaz danışmanlığında Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Merve Kapukaya tarafından hazırlanan “Dijital Emek Kavramının Emek Arzı ve Emek Talebi Yönünden İncelenmesi: Nitel Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

invest financially in digital labor, those who supply digital labor stated the preference of "investing in e-commerce", while those who demand digital labor stated the preference of "investing in hardware". The study concluded that it is essential to introduce comprehensive legal regulation in the digital labor market, especially in terms of social security and working conditions. It is also necessary to raise awareness by introducing the concept to younger generations.

Keywords: Labor, Digital Labor, Digital Labor Supply, Digital Labor Demand

Jel codes: J2, J22, J23, J24

1.GİRİŞ

Ekonominin temel faaliyeti olan çalışmanın, toplumlarda çeşitli ve birbirini tamamlayan anlamları bulunmaktadır. Çalışma, siyasi ve toplumsal düzen içerisinde bir değer üretimi ve statü olarak, kapitalist toplumların örgütlenmesinin temel taşı oluşturulmaktadır. Emek kavramı ile ölçülebilir üretkenlik ile toplumsal yaşamı etkileyen iş algısı oluşturulmuştur. Emek, iş kavramına indirgenmiş, yani zamanla ölçülebilen soyut çalışma halini almıştır. Emek, değer üretimi açısından birey ile sermayedar arasında bir köprü konumundadır. Dolayısıyla endüstriyel toplumdaki üretim faaliyetinde yaşanan dönüşümler emeğin gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

20. Yüzyıla kadar üretim sert, hiyerarşik ve seri üretime dayalı olan Fordist modeli izlerken, bilgi ekonomisine geçişle beraber Toyotist modele geçilmiştir. Toyotizm olarak da bilinen bu modelde pazarın ihtiyaçlarına göre üretim gerçekleştirildiği için tüketiciyle iletişim kurmak çok önemli hale gelmiştir. Bu nedenle üretim bilgi odaklı bir hale gelmeye başlamıştır. Bilgi ekonomisi ile hem ekonomik hem de toplumsal bir dönüşüm yaşanmış, bu değişimle ortaya çıkan ekonomi “yeni ekonomi” olarak tanımlanmıştır. Endüstri 4.0 olarak da bilinen bu düzen dijital ekonomi kavramıyla beraber dijital emek kavramının da doğmasına sebep olmuştur. Bu dönüşümle beraber fiziki emek, gayri maddi emek haline dönüşmüştür.

Dijital çalışma, üretimde bilgi ve iletişimi merkeze alarak düzensiz, esnek ve değişken çalışma türlerini ortaya çıkarmıştır. Sanayi çağında üretim belirli bir yere bağlı olmayı gerektirirken, dijital çağ bu bağı ortadan kaldırmıştır. Bilgi teknolojisindeki gelişmeler sonucu mekândan bağımsız ancak teknoloji esaslı üretimin başlamasına yol açmıştır (Küçük, 2021: 385-390). Teknolojik gelişmelerin ve platform tabanlı işlerin, işletmelerin çalışma koşullarını etkilediği görülmektedir. Dijital emek platformları üzerinden şekillenen çalışma türleri dijital emek arz edenler ve talep edenleri buluşturmaktadır. İş yaşamında teknolojinin yoğun kullanımı, esnek çalışma koşullarını da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte çalışma hayatı da değişmiştir. Bu değişiklik nedenlerinden biri de Covid-19 pandemisi. Bu salgının etkisini, yayılmasını azaltmak için ulus devletler tarafından alınan önlemler sonucunda işletmelerde uzaktan/evden çalışma ve dönüşümlü çalışma modelleri uygulanmaya başlamıştır. Ayrıca, endüstri 4.0 süreci ile üretimin akıllı sistemler üzerinden yapılacağı düşünüldüğünden, çalışma yaşamında dijital emeğin arzı ile talebi konusunda artış yaşanacağı düşünülmektedir (Serinikli, 2021: 283-285).

Sunulan çalışma ile literatürde dijital emek ile ilgili çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda çalışma kapsamında oluşturulan araştırma sorusu “dijital emek kavramının hem dijital emeği arz edenler hem de dijital emeği talep edenler açısından neyi ifade ettiği” olarak belirlenmiştir. Bu araştırma sorusu bağlamında literatürde yer alan bilimsel ve akademik çalışmalar taranmış, nitel bir araştırma yöntemi olan yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Bu çalışma da geleneksel emek kavramından farklı olan dijital emek kavramının hem dijital emeği arz edenler açısından hem de talep edenler açısından nasıl algılandığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma dijital emek kavramına sadece dijital emeği arz edenler açısından değil aynı zamanda talep edenler açısından da neyi ifade ettiğini incelemesi açısından özgünlüğe sahiptir.

2. EMEK VE DİJİTAL EMEK

Emek (labour) kelimesi 1300'lü yıllarda ortaya çıkmıştır. Latince 'deki "laborem" ile Fransızca "labor" kelimelerinden türetilmiştir. 1700'lü yıllarda emek kelimesi kapitalizm ile ilişkilendirilmiş, sınıf ve sermayeyi kapsayarak genişletilmiştir böylelikle "çalışma" anlamını kazanmıştır. 1800'lü yıllarda maddi ihtiyaçları karşılamaya yönelik fiziksel çaba manasında kullanılırken, 1900'lü yıllarda üretim sürecine katılan iş görenlerin ve nitelikli çalışanların oluşturduğu genel birlik anlamını kazanmış bir süre sonra emekçilerin örgütlenerek sendikaların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Çalışma kavramı insanların ihtiyaçlarının karşılamak amacıyla mal ve hizmet üretirken, üretim sürecine teknolojinin dâhil edilmesidir (Fuchs, 2015: 50; Bauman, 2015: 30-31).

19. yüzyılın sonlarından beri iş emeğe, yani zaman ve parayla ölçülebilen soyut anlamda çalışmaya indirgenmektedir. Kavramın tarihi, refah devleti çerçevesinde sınıf ve ulus standartları temelinde bir toplumsal düzenin kurulmasıyla ilişkilidir. Emek kavramının çağdaş Batı toplumlarında en az üç farklı tamamlayıcı anlamı bulunmaktadır. Bir eylem olarak; bir etkinliğin içeriğine ve gerçekleştirilmesine, bir değer üretimi olarak; kapitalist toplumların örgütlenmesinin bir parçası olması ve son olarak bir statü bağlamında; sosyal organizasyonun temel taşı olmaktadır. Ekonomik faaliyetlerin temel kaynağı olan çalışma, aynı zamanda siyasi ve toplumsal düzenin işleyişinin de merkezinde yer almaktadır (Rotte ve Zimmermann, 1998: 385-388).

2000'li yıllar itibariyle akıllı telefonların, sosyal ağların çıkması ve 2010'larda bulut tabanlı kullanımların ve yapay zekânın ilerlemesiyle dijital dönüşüm hızını artırmıştır. Sonrasında platformların da ortaya çıkıp, artması ile geleneksel emek anlayışı değişmiş ve yeni iş, meslek tanımları ortaya çıkmıştır (Sümen, 2020: 188-189).

Dijital emeğin ortaya çıkış süreci sermaye akış modelinin değişimine bağlıdır. Dijital emek kavramı içerik ve bilginin online olarak aktarılmasıdır. Dijital emek, Post-Fordist harekettten ve İtalya'daki işçi otonomizm'den etkilenecek ortaya çıkmıştır. Dijital emek iki kısımda incelenebilir. İlk kısım dijital gazeteciler ve editörler gibi ücretli emek arz edenlerden oluşurken, ikinci kısım ise dijital emeği karşılığında herhangi bir ücret almadan emek sarf eden gruplardan (sosyal medya kullanıcıları) oluşmaktadır (Karaçor vd., 2020). Dijital emek kavramı farklı yazarlarca farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bazı düşünürler bu kavramı Marx'ın emek- değer teorisi üzerinden değerlendirerek bu emek türünü gayri maddi emek olarak nitelendirmişlerdir. Ancak günümüzde dijital mecraların genişlemesi ile kavramın maddi boyutuna atıfta bulunan yazarlar da bulunmaktadır.

Dijital emeğin sunulduğu alanların büyük bir kısmını dijital platformlar oluşturmaktadır. Dijital emek platformları çeşitlilik gösterse de dijital emek denildiğinde daha çok akla ticari amaçlı dijital emek platformları gelmektedir. Bu platformlar web tabanlı ve konum tabanlı olarak iki temel başlık altında ele alınsa da kendi içlerinde yine alt kategorilere ayrılmaktadır. Konum tabanlı platformlar geleneksel iş ilişkilerine dayanırken, web tabanlı platformlar kendi hesabına çalışan, bağımsız emekçilerdir (Berg vd.,2018: 4). Kısaca dijital platformlar, dijital emek arz edenlerle dijital emeği talep edenleri bir araya getiren web tabanlı oluşumlardır.

Emeğin dijitalleşmesi hususunda en önemli etken gelişen GİG (esnek) ekonomisidir. "Gig" gelimesi belirli bir süre süren bir iş için kullanılan argo bir kelimedir. GİG ekonomisi, esnek piyasayı nitelendirmek amacıyla oluşan geçici ve kısa süreli işlerin bütünüdür. Teknolojinin gelişmesiyle beraber dijital emek platformları daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda ise GİG ekonomisi daha da gelişmiştir (Çiğdem ve Erdoğan, 2020: 245). GİG ekonomi; maaş veya saatlik ücret alan işçilerin aksine, iş (yani bir görev veya proje) tarafından ödeme yapılan bağımsız işçiler; belirli bir hizmete ihtiyaç duyan tüketiciler (bir sonraki varış noktasına araçla gitmek veya belirli bir ürünün teslim edilmesi); uygulama tabanlı teknoloji platformları da dahil olmak üzere işçiyi tüketiciye doğrudan bağlayan şirketler (Uber, Airbnb, Lyft, Etsy veya TaskRabbit) gibi üç ana bileşenden oluşmaktadır. (Istrate ve Harris, 2017: 3). GİG ekonomisi kavramı mesai saatleri dışında da çalışmaya olanak tanıyan, uzaktan bir çalışma ve esnek çalışma türüdür. Geleneksel emek arz edenlerin, emek arz ettiği tam

zamanlı işyerinde çalışma ile sosyal haklar (sosyal güvenlik, sağlık, servis, yemek, lojman, yasal tatil izni) gibi haklardan birini bulundurmayan GİG ekonomisinde işgücü, çalışanlar boş zamanlarında para kazanabilme gücünü taşıırken, işveren yüksek vasıf taşıyan emek arzını maliyeti düşük bir şekilde çalıştırabilme gücünü taşımaktadır. Özellikle Covid-19 salgınıyla birlikte dünya teknoloji şirketleri full-time veya part-time uzaktan çalışmayı hayata geçirmiştir. Bu husus global şirketlerin bilgi teknolojilerinin verdikleri imkân doğrultusunda ucuz işgücü için başka ülkelere yatırım yapmak yerine, üretimi kendi ülkelerinde yapmasına ve daha geniş pazarlara açılmasına imkân vermektedir (Küçük, 2021: 396). GİG ekonomisinde talep edenlerle çevrimiçi iletişim yoluyla bağlantı kurulup, talep üzerine anlaşmalar yapılmaktadır. GİG ekonomisinde çalışanlar, belirli bir işvereni olmamakla beraber kendi hesabına çalışanlardan oluşmaktadır (Kavesa ve Mbali, 2022: 3). Bu çalışma türünde esneklik çalışanlara her yerde ve her zaman gelir sağlama ve aynı anda başka faaliyetlerde bulunma olanağı sunmakta, hayatını özgürce programlayabilmekte ve kendi işinin sahibi olabilmektedir (Ly, 2020: 32).

3. YÖNTEM VE BULGULAR

Araştırmanın yapılabilmesi için Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 07.11.2022 tarihli ve 396 sayılı kararı ile etik olduğuna dair onay alınmıştır.

3.1. Yöntem

Bu araştırmada seçilen bir olguyu derinlemesine çözümlene imkânı sunan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın evreni, dijital emek arzında ve dijital emek talebinde bulunan kişilerdir. Bu anlamda araştırmanın örneklemini, dijital emeği arz eden 15 kişi ve dijital emeği talep eden 15 kişi toplamda kartopu yöntemi ile seçilmiş 30 kişi oluşturmaktadır. Dijital emek kavramı ücretli emek arz edenler ve herhangi bir ücret almadan emek arz edenlerden oluşan bir grubu ifade ettiği için bu çalışmada emek arz eden örneklemini sadece ücretli emek arz edenleri ifade etmektedir.

Çalışmanın ana problemi; dijital emek kavramının hem dijital emeği arz edenler hem de dijital emeği talep edenler açısından neyi ifade ettiğidir? Çalışmanın diğer araştırma sorularını şu şekilde ele almak mümkündür:

- Emek kavramı hem dijital emeği arz edenler hem de talep edenler tarafından nasıl tanımlanmaktadır?
- Dijital emek kavramı hem dijital emek arz edenler hem de talep edenler tarafından nasıl tanımlanmaktadır?
- Dijital emeği hem talep edenler hem arz edenler nasıl bir işte çalışmak isterler ve kriterleri nelerdir?
- Dijital emek arzında bulunanlar bu işe başlamaya nasıl karar vermiştir?
- Dijital emek talebinde bulunanların, dijital emek arzında bulunup bulunmama kararları nelerdir?
- Dijital emek arzında bulunanlar açısından arz etmenin olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?
- Dijital emeği hem arz edenler hem de talep edenlerin, dijital emeğin geleceği hakkında düşünceleri nelerdir?
- Dijital emeği hem arz edenler hem de talep edenlerin, dijital emeğe finansal yatırım yapma istekleri var mıdır? Varsa ne tür yatırımlar yapmak istemektedirler?

Araştırmanın veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Bu çalışmada yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinden yararlanılmasının sebebi dijital emeği hem arz edenler hem de talep edenler tarafından dijital emeğe karşı görüşlerinin etraflıca incelenmesinin istenmesidir. Araştırma verileri 15 Kasım 2022 ve 14 Aralık 2022 arasında 30 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara verilen cevaplardan elde edilen verilerle sınırlıdır.

Nitel çalışmalarda elde edilen veriler sayısal yoğunlukta olup, nitel çalışmalardaki veriler sayısal veri anlamında az olduğu için geçerlilik ve güvenilirlik belirlenmesi için farklı yöntemler uygulanması gerekmektedir. Nitel çalışmalarda evrensel bir doğru yoktur. Nitel çalışmalarda mekân, zaman, kapsam ve bağlama göre gerçek bilgi değişiklik gösterebilmektedir (Holloway ve Wheeler, 2010). Bu çalışmada katılımcılardan elde edilen verilere, tema analizi ve betimsel analiz yapılmıştır. Bu bağlamda öznel yargılardan kaçınılmıştır. Çalışmada kullanılan tüm veriler ve program, bilgisayar ve internet ortamında yedeklenmiş olup, gerekli durumlarda rahat bir şekilde erişim sağlanabilmektedir.

Araştırma sorularının güvenilirliğini tespit etmek amacıyla beş adet dijital emek arz eden, beş adet de dijital emek talebinde bulunan kişilerle pilot görüşme yapılmıştır. Bu bağlamda araştırma sorularının katılımcılarca doğru anlaşıldığı teyit edilmiştir. Saha araştırması safhasında katılımcılara elde edilen verilerin yalnızca bilimsel araştırma için kullanılacağı ve katılımcı bilgilerinin gizleneceği garantisini verilmiştir. Görüşmelerden önce katılımcıların isimleri alınmayıp, kimlik bilgilerinin belirtilmeyeceği konusunda katılımcılara bilgi verilmiştir. Katılımcıların isimleri kodlanarak gruplandırılmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılardan ses kaydı için izin istenmiştir. Görüşmeler katılımcıların onayı ile ses kayıt cihazı ve programı aracılığıyla kayıt altına alınmıştır. Tüm katılımcılar ses kaydının alınmasına onay vermiştir. Görüşme esnasında sorular yansız bir şekilde yöneltilmiştir. Bu bağlamda öznel çıktılardan elde edilmesinin önüne geçilmiştir. Araştırmada iç geçerlilik için görüşme formu literatürdeki kavramsal çerçeve ile oluşturulmuştur. Araştırmanın kapsam geçerliliği için sosyal bilimler alanında uzman görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca dış geçerlilik için veri toplama sürecinde belirlenen temalara göre sınıflandırılan veriler araştırmanın amacına uygun hale getirilerek yeni temalar oluşturulup, yorumlanmıştır. Katılımcılardan elde edilen ses kayıtları transkript edilerek çözümlenmiş ve yaklaşık olarak 120 sayfalık yazılı dokümana dönüştürülmüştür. Bu dokümanlar bilgisayar ortamında nitel araştırma programı olan Nvivo10 programı aracılığıyla tema ve betimsel analize tabi tutulmuştur.

3.2. Bulgular

Yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan katılımcılar Nvivo10 programında A1, A2, A3.....A15 şeklinde tanımlanmıştır. Bulgular dijital emek arzında bulunanlar ve dijital emek talebinde bulunanlar olmak üzere iki alt başlıkta verilmiştir.

3.2.1. Dijital Emek Arzında Bulunan Katılımcıların Bulguları

Dijital emek arzında bulunanlara yönelik demografik bilgiler ve elde edilen bulgular 7 ana tema altında sunulmuştur.

3.2.1.1. Dijital Emek Arzında Bulunan Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcılara ait demografik bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Dijital Emek Arzında Bulunan Katılımcıların Demografik Bilgileri

Görüşmeci	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Öğrenim Durumu	Öğrenim Alanı	Meslek	Çalışma Şekli	Gelir
A1	28	Erkek	Bekar	Yüksek Lisans Mezunu	Bilişim Sistemleri Mühendisi	Yazılımcı	Homeoffice	14.000,00 TL
A2	28	Erkek	Bekar	Lisans Mezunu	Uluslararası İlişkiler	Acente Temsilcisi	Homeoffice	7.000,00 TL -

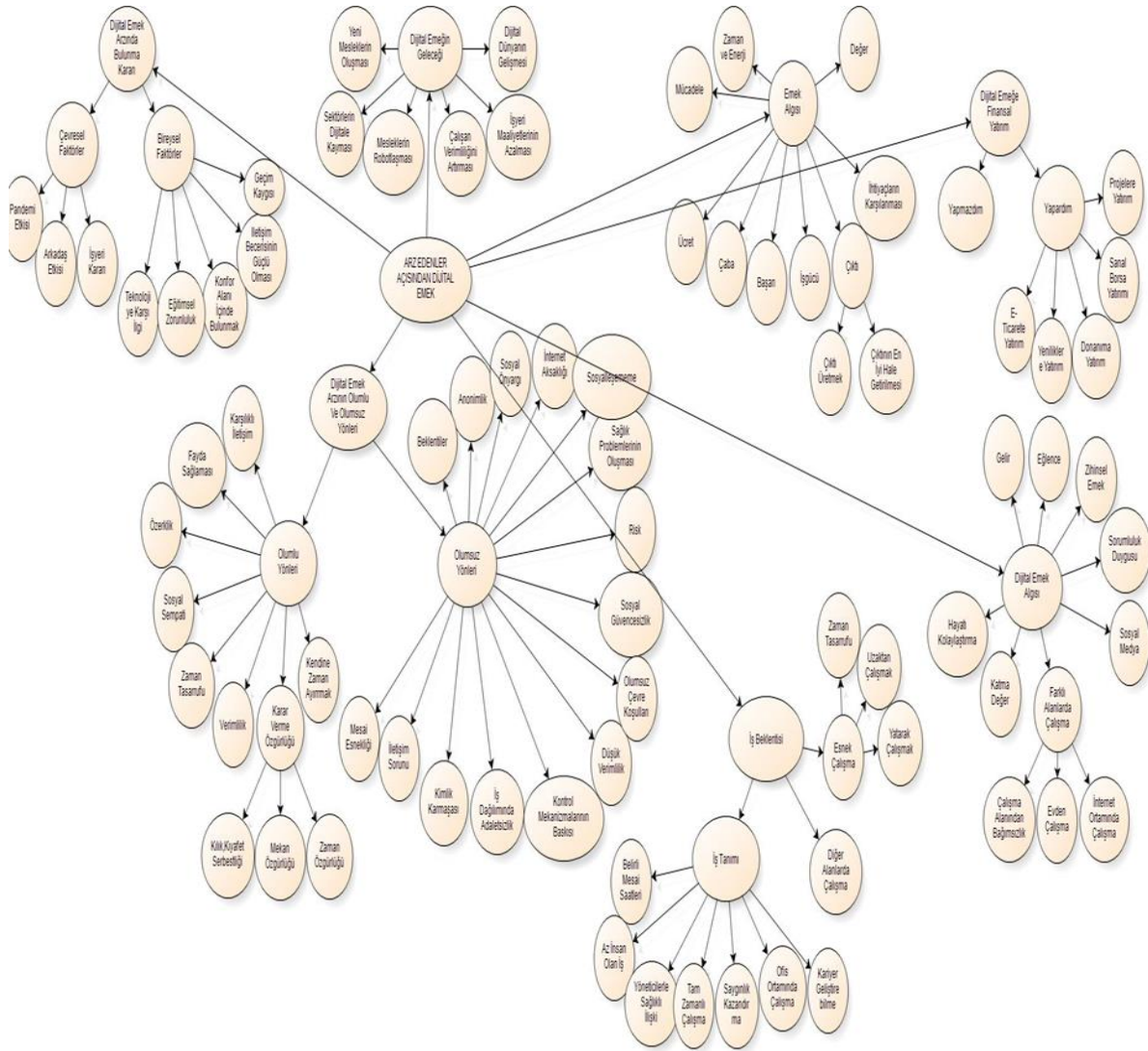
					Avrupa Birliği				10.000,00 TL
A3	27	Erkek	Bekar	Yüksek Lisans Mezunu	İşletme	Müşteri Merkezi Temsilcisi	Çağrı	Homeoffice	12.750,00 TL
A4	32	Erkek	Bekar	Lise Mezunu	Düz Lise	Dijital Pazarlama - E Ticaret		Freelance	30.000,00 TL - 50.000,00 TL
A5	23	Erkek	Bekar	Lisans Mezunu	Ses Mühendisliği	Yayıncı, Ses Mühendisi		Homeoffice	150 \$
A6	26	Kadın	Bekar	Lisans Mezunu	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Rezervasyon Görevlisi		Homeoffice	9.200,00 TL
A7	26	Kadın	Bekar	Lisans Mezunu	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Influencer		Freelance	8.000,00 TL - 10.000,00 TL
A8	26	Kadın	Bekar	Lisans Mezunu	Girişimcilik	Devlet Bankası Müşteri Temsilcisi Çağrı Merkezi		Homeoffice	6.500,00 TL
A9	28	Erkek	Bekar	Yüksek Lisans Mezunu	İşletme	Kripto Traider Alım Satım		Freelance	8.000,00 TL - 10.000,00 TL
A10	27	Kadın	Bekar	Yüksek Lisans Mezunu	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	E-Ticaret Danışmanı		Freelance	10.000,00 TL
A11	19	Kadın	Bekar	Lisans Öğrencisi	Müzik Öğretmenliği	Yayıncı		Homeoffice	2.000,00 TL
A12	23	Erkek	Bekar	Lisans Öğrencisi	Bilgisayar Mühendisliği	Oyun Geliştirmeciliği - 3d Tasarım		Freelance	10.000,00 TL - 15.000,00 TL
A13	27	Kadın	Bekar	Lisans Mezunu	Kamu Yönetimi	Özel Banka Müşteri Temsilcisi Çağrı Merkezi		Homeoffice	10.000,00 TL
A14	25	Kadın	Bekar	Yüksek Lisans Mezunu	Bilgisayar Mühendisliği	Data Veri Mühendisi - Yazılımcı		Homeoffice	1000 \$
A15	26	Kadın	Bekar	Lisans Öğrencisi	Çevre Mühendisi	Çevre Mühendisi Danışmanlık		Homeoffice	2.000,00 TL

Tablo 1 incelendiğinde görüşmecilerin yaş ortalamasının 26 olduğu görülmektedir. Cinsiyet açısından dengeli bir katılımcı profili oluşturulmaya çalışılmıştır. Katılımcıların hepsi bekârdır. Katılımcıların eğitim düzeyleri lise ve üstü eğitim düzeyindedir. Eğitim alanı olarak İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

bölümlerinin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Katılımcıların meslek dalları da oldukça çeşitlidir. Çalışma şekilleri home-office (evden çalışma) evden çalışma şeklinin yoğun olmasıyla beraber geri kalanı da freelance (serbest) olarak çalışmaktadır. Yapılan işe ve mesleğe göre gelir düzeyleri değişiklik göstermektedir.

3.2.1.2. Dijital Emek Arzı Temaları

Dijital emek arzında bulunan katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda Nvivo10 paket programı kullanılarak elde edilen temalar aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 1. Dijital Emek Arzında Bulunan Katılımcılardan Elde Edilen Temalar

Dijital emek arzında bulunan katılımcıların emek algısının ölçüldüğü tema verilerinden elde edilen çıktılara bakıldığında emeğin en fazla "çaba" ile "zaman ve enerji" olarak algılandığı görülmüştür. Görüşmecilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

A3: "Emek benim için iş üzerinde harcadığın zaman, efor, bu tür türevleri ifade ediyor benim için."

Dijital emek arzında bulunan katılımcıların dijital emek algısının ölçüldüğü tema verilerinden elde edilen çıktılara bakıldığında dijital emeğin en fazla “internet ortamında çalışma” olarak algılandığı görülmüştür. Görüşmecilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

A10: “Dijital emekse ücret kazanmak için herhangi bir ofis ya da yer, mekân, zaman kavramından sıyrılarak bu çalışmanın dijital ortama taşınmasıdır diye ifade edebiliriz aslında bunu. Artık günümüzde insanlar yayın kanallarından ya da bilgisayardaki herhangi bir platform ortamında ya da direk bilgisayarın kendisinden yazılımdan faydalanarak emek icra ediyorlar ve bunun karşılığında gelir elde ediyorlar.”

Dijital emek arzında bulunan katılımcıların iş beklentilerinin ölçüldüğü tema verilerinden elde edilen çıktılara bakıldığında iş beklentisinin en fazla “esnek çalışma” olduğu görülmüştür. Görüşmecilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

A2: “Çünkü işe gidip gelmek çok büyük bir zaman kaybı benim için. Çalıştığım yer aslında gayet Gaziemir’de ve evimde uzak oraya. 1 saat, 45 dakika aslında gidiş sürüyor. Geliş de aynı şekilde. 1 saat zaten günde kaybediyorum ona gidip gelirken. Böyle olduğu zaman hem geç kalkabiliyorum hem de dönüşte direkt evdeyim zaten, iş biter bitmez evimde olmuş oluyorum. O yüzden benim için tam olarak aradığım iş bu diyebilirim aslında.”

Dijital emek arzında bulunan katılımcıların dijital emek arzında bulunma kararına ilişkin tema verilerinden elde edilen çıktılara bakıldığında çevresel ve bireysel faktörler aynı frekans değerine sahiptir. Bireysel faktörlerde “teknolojiye karşı olan ilgi” ön plana çıkarken çevresel faktörlerde “pandemi etkisi” ön plana çıkmıştır. Bu temaya ilişkin görüşmecilerin bazı ifadeleri şu şekildedir:

A1: “Şöyle aslında bu işe, dijital emek işine çocukluktan beri ilgiliydim diyebiliriz aslında yani sürekli bilgisayarla haşır neşirdim. Sürekli bir bilgisayarla vakit geçirdim. O nedenle bir bilgisayar alanında, bir dijital emek alanında, daha çok bilgisayar dediğimiz şeyler hep dijital tarafa kayıyor. Dijital emek tarafında hani ilgimden dolayı bu tarz bir iş yapmak istiyordum. Bir nevi bu alanda da kendimi yönlendirip hani bu işi yapmak istediğim için bu alana, mesela belki uzaktan çalışma fırsatı bulamayabilirdim. Ama dijital emek kısmında hep bir yer almak istiyordum. Yani bilgisayarın olduğu bir işte çalışmak istiyordum. Bilgisayarla yapılabilen işlerde çalışmak istiyordum diyebiliriz aslında.”

A6: “Yok ben istemedim şirketim belirli bir politikası var haftada belirli günler bazı arkadaşlar evden çalışıp bazı arkadaşlar home ofiste şeklinde gidiyor ben her seferinde söylüyorum zaten ben evde çalışmak istemiyorum beni sürekli ofise yazın yani bu şirketin almış olduğu bir karar bunda da hala pandemi süreci devam ettiği için korona süreci devam ettiği için ofiste hani o insanlar iç içe olma olayını biraz daha azaltmak için.”

Dijital emek arzında bulunmanın olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin tema verilerinden elde edilen çıktılara bakıldığında olumlu yönlerden en fazla frekans değerine sahip olan “kendine vakit ayırma” olarak karışımıza çıkarken olumsuz yönlerde ise “sağlık problemleri yaşama” ve “sosyalleşememe” eşit frekans değerlerine sahip olarak öne çıkmıştır. Olumlu yöne ilişkin bir görüşmeci örneği aşağıdadır.

A4: “Yani olumlu yönleri mesela bazı günler yayın yapıyorum ben, işe gidip gelseydim eğer yorgun bir şekilde bunu yapmak istemezdim büyük ihtimalle. Hani gidip işe gidip gelirken uyuyordum aslında. Hani işten gelir gelmez, spora gidiyordum. İşe gidiyordum, gelip, spora gidip direkt yatıp ertesi gün aynı şekilde devam ediyordu. Şimdi böyle olduğu zaman kendime ayırabileceğim ekstra bir 3 saatim daha oluyor. O yüzden bu benim için çok büyük bir olumlu yan aslında.”

Olumsuz yöne ilişkin görüşmeci örnekleri aşağıdadır.

A12: “Evde olmamı daha çok sağladı ki bir eksi tarafını diyebilirim ki bilgisayar önünde olduğumuz için sağlıksal olarak zarar veriyor. Blu-ray ışıklarda gözlerimize zarar veriyor. Bir tek kötü tarafı bu.”

A8: “...olumsuz tarafları bir o kadar da fazla çünkü sosyal alanınız artık kalmıyor. İster istemez asosyal bir insan oluyorsunuz ve evden çıkmak dahi istemiyorsunuz belli bir süre sonra çünkü gün içerisinde konuşmuş olduğunuz insanlardan kaynaklı artık insanlara da tahammülünüz kalmıyor. Yani ben dışarı çıkıp insan gürültüsü çekmek istemiyorum. Bu yüzden evden çıkma fikri bana daha uzak gelmeye başladı bu işte çalıştım çalışalı. Bu işte çalıştığım için faranjit, boğaz enfeksiyonu, bu tarz şeylerle maruz kalıyorsunuz. Yani kendinize bile tahammül edememeye başlıyorsunuz. Bunun da olumsuz tarafları bu şekilde.”

Dijital emek arzında bulunan görüşmecilere dijital emeğin geleceği hakkında ne düşündüklerine ilişkin tema verilerinden elde edilen çıktılara bakıldığında “sektörlerin dijitale kayması” ön plana çıkmaktadır. Görüşmecilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

A5: “..dijital emeğin daha da gelişeceğini düşünüyorum covid bize ders oldu aslında. İnsanlar masa başı işlerini evlerine taşıdılar. Çoğu insan artık işlerini evden yapmaya başladı mesela eskiden market kültürü diye bir şey vardı markete giderdik ailemizle artık öyle bir şey yavaş yavaş gitmeye başladı. Onun dışında yemek sepeti, getir, banabi var diyip bunlardan siparişimi veriyorum. Ya da bir kıyafet veya bir şey alacağım zaman gidip bir dükkana gitmiyorum. Instagram üzerinden herhangi bir sayfa kendi tarzıma uygun butikler arasında bakıyorum. Bedenime bakıp alıyorum. O yüzden bu çok daha ilerliyor. Git gide de gelişmeye devam edeceğini düşünüyorum. Artık bir şey satın almak dışarı çıkmayı gerektiren bir şey olmadığından beri ya da eğlenmek twitch en büyük örneği ya da youtube, Netflix. Sinemaya gitme kültürü azaldı en son ne zaman sinemaya gittik hatırlamıyorum. Çünkü elimin altında binlerce film var gibi bir durum oluşmaya başladı bundan sonra daha nereye kadar gidebilir. Gideceği yer de çok ütöpik yerlere vurabilir. Yıllara verdiğimiz zaman bu durumu hani hiçbir şey için evden çıkmama gibi bir durum oluşabilir. Yemeğin, tuvaletin gibi. Mesela bankaya gitme gibi bir durum ortadan kalkabilir çünkü dijital bankacılık çok fazla gelişti. Elindeki nakit paranın bir değeri olmayabilir”

Dijital emek arzında bulunan görüşmecilere dijital emeğe yatırım yapıp yapmamak isteyip istemedikleri eğer yapmak isterlerse de ne tür yatırım yaparlar, yapmak istemezlerse nedenlerinin neler olduğu sorulmuş ve elde edilen tema sonucunda görüşmecilerden birisi haricinde hepsi yatırım yapmayı tercih edeceğini belirtmiş ve büyük çoğunluğu “e-ticarete yatırım” yapacaklarını ifade etmişlerdir. Görüşmecilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

A7: “Şu anlık kendime yatırım yapıyorum diyebilirim ama ilerleyen, yani daha da takipçimin arttığı dönemlerde bir marka kurmayı düşünüyorum, böyle bir yatırım yapmayı düşünüyorum. Hem takipçilerimi bir gelire dönüştürmek istiyorum, en azından hani böyle elle tutulur bir markam olsun ki dijitalleşiyorum sonuçta hani böyle bir yatırım yapabilirim böyle bir yatırım da olamayacağını düşünüyorum. Olsa bile hani ne kaybedebilirim? Denemiş oluyorum sonuçta. Bir şirket açmak değil de online bir şirket oluşturup hani bir Instagram’dan bile mağaza oradan Trendyol’dan bir mağaza açmayı düşünüyorum. Bir takı olabilir, kıyafet markası olabilir, daha farklı şeyler olabilir ama böyle küçük çapla başlayıp sonradan yükseleceğini düşünüyorum ama daha ilerleyen çağlarda hani biraz daha markalaştığımız dönemde ya da takipçimin 100K olduğu dönemlerde düşünebilirim.”

Görüşmelerden elde edilen verilerin analiz edilmesiyle birlikte dijital emeği arz edenler açısından dijital emeğe yönelik kelime bulutu analizi yapılmıştır. Görüşmecilerden elde edilen transkriptlerde altı harf ve daha üzeri kelimeler analiz kapsamına konulmuş ve karşımıza sayıca en çok kullanılan kavramın “dijital” olduğu görülmüştür. Bu durum çalışmamız için oldukça uygun bir sonuçtur.

Şekil 2. Dijital Emek Arzında Bulunan Katılımcıların Kelime Bulutu

3.2.2. Dijital Emek Talebinde Bulunan Katılımcıların Bulguları

Dijital emek talebinde bulunanlara yönelik demografik bilgiler ve elde edilen bulgular 6 ana tema altında sunulmuştur.

3.2.2.1. Dijital Emek Talebinde Bulunan Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcılara ait demografik bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Dijital Emek Talebinde Bulunan Katılımcıların Demografik Bilgileri

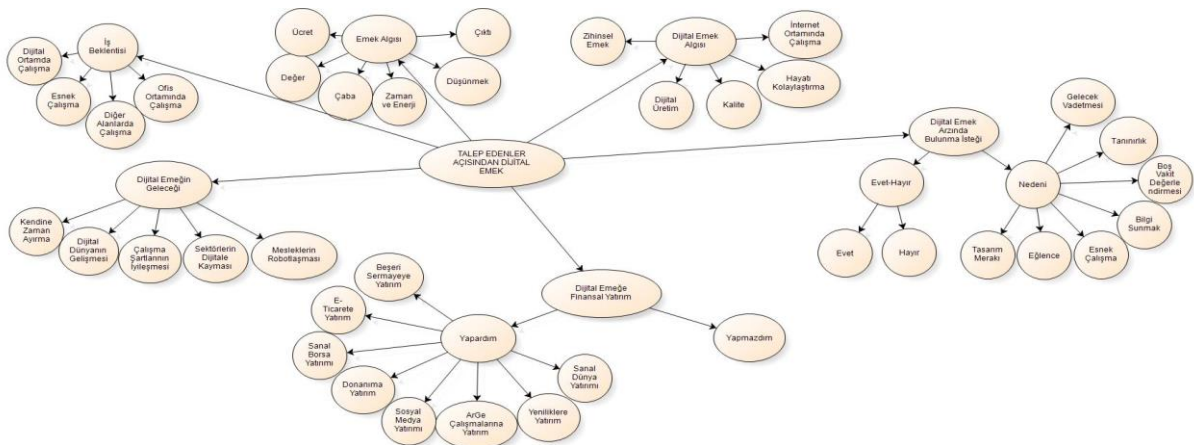
Görüşmeci	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Öğrenim Durumu	Öğrenim Alanı	Meslek	Gelir
T1	25	Erkek	Bekar	Yüksek Lisans Öğrencisi	Türk Dili Ve Edebiyatı	Öğrenci	1.500,00 TL
T2	27	Erkek	Bekar	Lise Mezunu	Düz Lise	Enerji Firmasında Ofis Elemanı	5.500,00 TL
T3	23	Erkek	Bekar	Lisans Öğrencisi	Japon Dili Ve Edebiyatı	Öğrenci	0
T4	19	Erkek	Bekar	Lisans Öğrencisi	Raylı Sistemler	Öğrenci	850 TL
T5	22	Erkek	Bekar	Lise Mezunu	Meslek	Fast Food Çalışanı	5.500,00 TL
T6	25	Erkek	Bekar	Lisans Öğrencisi	Bilgisayar Öğretmenliği	Öğrenci - Tiyatro Oyuncusu	5.500,00 TL
T7	20	Erkek	Bekar	Önlisans Öğrencisi	Sağlık Sistemleri Teknikerliği	Bilgi Öğrenci	3.000,00 TL
T8	28	Erkek	Bekar	Yüksek Lisans Öğrencisi	İktisat	Öğrenci	0
T9	22	Erkek	Bekar	Lisans Mezunu	Biyomedikal Mühendisliği	Mühendis	0

T10	26	Kadın	Bekar	Doktora Öğrencisi	Türk Dili ve Edebiyatı	Öğrenci	2.550,00 TL
T11	24	Kadın	Bekar	Lisans Mezunu	Edebiyat	Öğrenci	0
T12	50	Kadın	Bekar	Lisans Mezunu	Hemşirelik	Emekli Hemşire	7.500,00 TL - 8.000,00 TL
T13	26	Kadın	Bekar	Yüksek Lisans Mezunu	Çalışma ve Endüstri İlişkileri	Öğrenci	0
T14	26	Erkek	Bekar	Lisans Mezunu	Ekonometri	İşsiz	0
T15	26	Erkek	Bekar	Lisans Mezunu	İşletme	İşsiz	0

Tablo 2 incelendiğinde görüşmecilerin yaş ortalamasının 26 olduğu görülmektedir. Cinsiyet açısından bakıldığında 4 kadın, 11 erkek katılımcıyla görüşülmüştür. Katılımcıların hepsinin bekarıdır. Katılımcıların eğitim düzeyleri lise ve üstü eğitim düzeyindedir. Eğitim alanı olarak edebiyat fakültesi ve iktisadi ve idari bilimler fakültesi bölümlerinin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Katılımcıların meslek dallarına bakıldığında ise çoğunlukla öğrenci olduğu görülmektedir. Katılımcıların gelir seviyeleri oldukça düşüktür.

3.2.2.2. Dijital Emek Talebi Temaları

Dijital emek talebinde bulunan katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda Nvivo10 paket programı kullanılarak elde edilen temalar aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 3. Dijital Emek Talebinde Bulunan Katılımcılardan Elde Edilen Temalar

Dijital emek arzında bulunan katılımcıların emek algısının ölçüldüğü tema verilerinden elde edilen çıktılara bakıldığında emeğin en fazla “çaba” ile “zaman ve enerji” olarak algılandığı görülmüştür. Görüşmecilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

T1: “Buna kavramsal bir cevap vermek gerekirse yani bir eylemin, bir işin üzerinde yapılan çaba, uğraş, üzerinde çalışma diyebilirim yani”

Dijital emek talebinde bulunan katılımcıların dijital emek algısının ölçüldüğü tema verilerinden elde edilen çıktılara bakıldığında dijital emeğin en fazla “internet ortamında çalışma” olarak algılandığı görülmüştür. Görüşmecilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

T3: *“İnternet üzerinden yapılan mesela Youtube’a video yüklemek gibi, Twitch gibi yayın platformlarından yayın açmak dijital emek olabilir. Dijital emek olarak geçtiğini düşünüyorum. Ondan sonra freelancer işler internet üzerinden yapılan freelance işler bu kategoriye girer diye düşünüyorum. Mesela internet üzerinden alınan çeviriler, resim, emoji bunun gibi bir sürü freelancer işler var internet üzerinden dijital olarak yapılan işler. Bu emeğe bunlar girer bence.”*

Dijital emek talebinde bulunan katılımcıların iş beklentilerinin ölçüldüğü tema verilerinden elde edilen çıktılara bakıldığında en fazla “diğer alanlarda çalışma” ve ardından “dijital ortamda çalışma” ön plana çıkmıştır. Görüşmecilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

T4: *“Bölümüm olan raylı sistemler, elektrik, elektroniğin revizörlük kısmında çalışmak isterdim.”*

Dijital emek talebinde bulunan katılımcıların dijital emek arzında bulunma isteklerinin ve nedenlerinin ölçüldüğü tema verilerinden elde edilen çıktılara bakıldığında tüm katılımcıların dijital emek arzında bulunmak istediklerini ifade ettikleri görülmektedir. Dijital emek arzında bulunma nedenleri arasında ise en fazla “esnek çalışma” ön plana çıkmıştır. Görüşmecilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

T10: *“Çünkü şöyle açıklamak istiyorum. Artık çok hastalık var etrafta, mesela işe giderken otobüs kullanacağım, bunu yapmak istemiyorum, evimde temiz ortamda yemeğimi yemek istiyorum. Yorulmak istemiyorum. İstedğim saatte uyuyup, istediğim saatte uyanmak istiyorum. Bir de insanlarla çok içli dışlı olmak istemiyorum. Çok ses sevmiyorum.”*

Dijital emek talebinde bulunan katılımcıların dijital emeğin geleceğine dair görüşlerinin ölçüldüğü tema verilerinden elde edilen çıktılara en fazla “sektörlerin dijital kayması” ön plana çıkmıştır. Görüşmecilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

T2: *“Gelecekte full artık dijitalden online iş yapılacağını düşünüyorum. Özellikle sanal gözlükler üzerinden düşünüyorum. Yani, herkes bir gözlük takıp her yere rahatça ulaşabilecek. Tek düze para birimleri olabileceğini düşünüyorum yani online para birimleri yani sanal para zaten şu an da mevcut bitcoinler falan. Onların tek bir hane adı altında sanal paralarla işlerimizi yapabileceğimizi düşünüyorum. Her şey dijitalde değişecek. Hologramlarımız bile olacak.”*

Dijital emek talebinde bulunan katılımcıların dijital emeğe finansal yatırımda bulup bulunmayacağını ölçüldüğü tema verilerinden elde edilen çıktılara bakıldığında tüm katılımcıların dijital emeğe finansal yatırımda bulunmak istediklerini ifade ettikleri görülmektedir. Dijital emeğe finansal yatırım yapacakları alanlar arasında ise en fazla “donanım yatırım” ön plana çıkmıştır. Görüşmecilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

T7: *“Dijital emek arzı olan yerlere yatırım yapardım. Şu alanlarda yapardım, misal veriyorum, ben bir yazılım. Kendi şirketimi kurmak istiyorum. Evet, bunun için gerekli olan ekipmanlar, bilgisayarlar, işte telefonlar ya da uygulama yazılımları. Yani kod kodlama için yazılım için kullanacağım yazılımlar. Bunlara yatırım yapardım. Onun dışında dediğim gibi kendi şirketimi açacağım için web tasarımındaki grafik tasarım kısmında logo kısmına, backend frontend, yazılımcılar için finansal yatırım yapardım.”*

Görüşmelerden elde edilen verilerin analiz edilmesiyle birlikte dijital emeği talep edenler açısından dijital emeğe yönelik kelime bulutu analizi yapılmıştır. Görüşmecilerden elde edilen transkriptlerde altı harf ve daha üzeri kelimeler analiz kapsamına konulmuş ve karşımıza sayıca en çok kullanılan kavramın “dijital” olduğu görülmüştür. Bu durum çalışmamız için oldukça uygun bir sonuçtur.

Şekil 4. Dijital Emek Talebinde Bulunan Katılımcıların Kelime Bulutu

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmanın yapılma amacı her geçen gün hem arzı hem de talebi artan bir emek türü olan dijital emek kavramının hem arz edenler hem de talep edenler açısından neyi ifade ettiğini incelemek ve mevcut durumu ortaya koymak ve kavram algısı bakımından literatüre katkı sunmaktır.

Araştırmada betimsel analiz yapılarak kodlar belirlenmiş, kavramlar ana ve alt temalara ayrılmış ve bunlar arasında olan ilişkiler kurulup temalar düzenlenmiş, elde edilen veriler yorumlanmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin NVİVO10 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında Dijital emeği arz edenler açısından “emek algısı” temasına bakıldığında katılımcılar emeği en çok çaba, zaman ve enerji kavramlarıyla açıklamaktadır. Dijital emeği talep edenler açısından bakıldığında ise emek kavramı dijital emek arz edenlerde de olduğu gibi en çok çaba, zaman ve enerji kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Yani her iki tarafta emek kavramını çaba, zaman ve enerji olarak görmektedir.

Araştırmanın "dijital emek algısı" temasına bakıldığında ise dijital emeği arz edenler açısından en yüksek frekans değerine sahip olan "internet ortamında çalışma" teması ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda katılımcılar dijital emeği çalışma alanından bağımsızlık ve gelir olarak da görmektedirler. Bu temada çıkan diğer alt başlıklar ise evden çalışma, hayatı kolaylaştırma, zihinsel emek, eğlence, katma değer, sorumluluk duygusu ve sosyal medyadır. Dijital emek kavramı algısına, dijital emeği talep edenler açısından baktığımızda ise arz edenler gibi burada da en yüksek frekans değeri "internet ortamında çalışma" olarak çıkmaktadır. Diğerleri ise hayatı kolaylaştırma, zihinsel emek, dijital üretim ve kalitedir. Dijital emek kavramı algısına baktığımız zaman her iki grupta da dijital emeği "internet ortamında çalışma" olarak ifade etmektedir.

Araştırmanın ana temalarından olan “iş beklentisi” temasında katılımcıların nasıl bir iş beklentisine sahip olduğu incelenmiştir. Buna yönelik yapılan araştırmada dijital emek arzında bulunanların iş beklentisinde “diğer alanlarda çalışmak” ve “uzaktan çalışmak” temasının yoğunlukta olduğu gözlenmiştir. Katılımcılar dijital emek sunmanın yanı sıra diğer alanlarda da çalışmak istediklerini ifade etmişlerdir. Yüksek frekans değerine sahip bir diğer durum ise katılımcıların iş beklentilerinin içerisinde

zaman tasarrufu sağlaması vardır. Dijital emek talebinde bulunan katılımcılar ise “diğer alanlarda çalışma” yüksek frekans değerine sahiptir. Dijital emeği talep eden katılımcılarda “dijital ortamda çalışma” isteği daha fazla olduğu gözlenmektedir.

Araştırmanın dijital emeği arz edenlerin ana temalarından bir diğeri ise “dijital emek arzında bulunma” kararıdır. Katılımcılara neden dijital emekte buldukları ve onları bu işe yönlendiren nedenler sorulmuştur. Bunun sonucunda elde edilen veriler bağlamında en çok frekansa sahip “pandemi etkisi” alt teması ortaya çıkmıştır. Katılımcıların dijital emek arzında bulunma kararını en çok etkileyen faktörün pandemi etkisi olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu kararı alırken teknolojiye olan ilgilerinin de büyük bir etken olduğundan bahsetmişlerdir. Katılımcıların bir kısmında ise bu durumun kendi isteklerinin dışında geliştiğini ve işyeri kararı olduğunu belirtmiştir. Berg vd.’nin (2018:36) çalışmasında kitle çalışanlarına dijital emek arzında bulunma kararları sorulmuş, çalışanların yaklaşık %32’si kitle çalışmasının en önemli nedeni “diğer işlerden aldığı ücreti tamamlamak” olarak ifade ederken %22’si “evden çalışmayı tercih etmesi” sonucuna ulaşmıştır. Bizim çalışmamızda ise dijital emek arzında bulunma kararı sorulduğunda pandemi ve işyeri etkisi öne çıkmış dijital emeği talep edenlerin dijital emek arzında bulunma istekleri ve nedenleri sorulduğunda ise esnek çalışmayı istediklerini belirtmişlerdir. Bu durum Berg vd. çalışmasına uyumluluk göstermektedir.

Dijital emeği talep edenlerin ana temalarından biri olan “dijital emek arzında bulunma isteği” temasında katılımcılara dijital emek arzında bulunmak isteyip, istemedikleri ve nedenleri sorulmuştur. Bu soruya yönelik katılımcıların vermiş olduğu cevaplara bakıldığında tüm katılımcılar evet cevabını vermişlerdir. Nedenlerine bakıldığında ise dijital emek arzında bulunmalarının onlara esnek çalışma olanağı ve daha rahat çalışma ortamı sağladığını bu yüzden dijital emek arzında bulunmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Dijital emeği arz edenlerin ana temalarından biri olan dijital emek arzının olumlu ve olumsuz yönleri temasında katılımcılara dijital emek arzında bulunmanın olumlu ve olumsuz tarafları sorulmuştur. Bunun sonucunda ortaya çıkan alt temalar arasında olumlu yönlerinde en çok frekans değere sahip olan “kendine zaman ayırma” olmuştur. Olumsuz yönlerinde ise en çok frekans değerine sahip iki alt tema ise “sağlık problemlerinin oluşması” ve “sosyalleşememe” olmuştur. Dijital emek arzında bulunan katılımcılar sürekli sabit kaldıkları için sağlık problemleri yaşadıklarını ve evde oldukları ya da bilgisayar başında oldukları için sosyalleşme problemi yaşadıklarını ifade etmektedirler. Katılımcı sözlük yazarları üzerine çalışma yapan Duman ve Özdoğan (2018: 90) anonim yapının sözlükte yazmak için motivasyon kaynağı olduğunu tespit etmiştir. Berg vd.’nin (2018:109) çalışmasında ise sosyal medya üzerinden anonimliğin arkasına sığınarak yapılan kötü eylemler, çalışanların psikolojisini stres seviyesini ve sağlığını bozabileceğini önlem alınması gerektiği ifade edilmektedir. Benzer bir sonuç bizim çalışmamızda da dijital emek arzında bulunmanın olumsuz yönleri temasında “anonimlik” adı altında belirlenmiştir.

Ana temalardan birisi olan “dijital emeğin geleceği” temasında hem dijital emeği arz eden hem de dijital emek talebinde bulunan katılımcılara dijital emeğin geleceği hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Bunun üzerine verilen cevaplardan yola çıkarak dijital emek arzında bulunan katılımcılarda en çok frekans değerine sahip olan “sektörlerin dijitalleşmesi” ve “dijital dünyanın gelişmesi” olmuştur. Katılımcılar çoğu sektörün dijitalleşeceğini, geleneksel emeğin azalacağını düşünmektedirler. Dijital dünyanın gelişeceğini, çok ilerleyeceğini ifade etmektedirler. Dijital emek talebinde bulunan katılımcılardan alınan cevaplar sonucunda elde edilen sonuçlara bakıldığında ise “sektörlerin dijitalleşmesi” ve “dijital dünyanın gelişmesi” karşımıza gelmektedir. Yani hem dijital emek arzında bulunan katılımcılar hem de dijital emek talebinde bulunan katılımcılar açısından dijital emeğin geleceğinde sektörlerin dijitalleşeceği ve dijital dünyanın gelişeceği vardır.

Araştırmada yapılan görüşmelerden elde edilen veriler sonucu ortaya çıkan son ana tema olan “dijital emeğe finansal yatırım” temasında ise hem dijital emeği arz edenlere hem de talep edenlere dijital emeğe finansal yatırım yapmak isteyip istemedikleri ve yaparlarsa ne tür yatırım yapmak istedikleri sorulmuştur. Bunun üzerine dijital emek arzında bulunan katılımcılardan elde edilen cevaplar sonucunda

bir katılımcı yapmak istemediğini ifade ederken diğer tüm katılımcılar finansal yatırım yapacaklarını ve yaptıklarını ifade etmişlerdir. Yatırım türlerine bakıldığında ise katılımcılar en çok “e-ticarete yatırım” ve “sanal borsaya yatırım” yapmak istediklerini ifade etmektedirler. Dijital emeği talep edenler açısından bakıldığında ise tüm katılımcılar finansal yatırım yapmak istediklerini ve daha çok “donanım yatırım” yani ekipman, teknolojik aletlere yatırım yapmak istediklerini belirtmektedirler. Burada arz edenler e-ticarete yatırım yapmak isterken talep edenler ise donanımsal eksikliklere yatırım yapmak istemektedirler. Diğer temalarda pek çok ortak nokta karşımıza gelirken, yatırım konusunda ise farklılık oluşmaktadır. Bunun sebebi ise dijital emeği arz edenler bu işi yaptıkları için halihazırda ekipman yani donanımına sahip oldukları için e-ticarete yatırım yapmak istemektedir. Fakat emeği talep edenlerin emek arzında bulunmak isteklerine karşın yeterli ekipmanlarının, donanımlarının olmamasından kaynaklı donanım yatırım yapmak istemektedirler.

Emek kavramında daha geleneksel bir yaklaşım olarak çaba, zaman ve enerji kavramları karşımıza çıkarken dijital emek kavramında ise teknolojinin bir çıktısı olarak “internet ortamında çalışma” ön plana çıkmaktadır. Bilgisayar başında oturma durumu ile bağdaştırılan dijital emekte, klasik emek yaklaşımından farklı olarak maddi yani fiziksel olarak emek arzında bulunulan mekânda olmayı gerektirmemektedir. Bu durum bazı olumlu ve olumsuz çıktılar ortaya koymaktadır. Küreselleşme ile ortaya çıkan sınırların kalkma halinin dijital emeğe yansımaları farklı yerlerde aynı örgüt için çalışan kişilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu durum işe hazırlanma, yolda vakit kaybetme gibi olumsuzlukları giderirken, sosyalleşememe ve sürekli hareketsiz kalma gibi yeni olumsuzlukları doğurmuştur. Yine dönüşen ekonomi politikalarının bir çıktısı olan esnek ve uzaktan çalışma durumu dijital emeğin daha popüler hale gelmesine imkân sunmuştur. Bu durum aynı zamanda yeni iş kollarının doğmasına sebep olurken, bazı iş kollarının ortadan kalkmasına neden olmuştur. Ayrıca güvenceli ve bir mekânda çalışma yerini güvencesiz ve esnek çalışmaya bırakmıştır. Tat ve Gemlik’in 2020 yılında yaptığı “Pandemi sürecinde evden çalışan çağrı merkezi çalışanlarının yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri” çalışmasında evden çalışan çağrı merkezi çalışanlarıyla, bu çalışma türünün avantaj ve dezavantajları üzerine nitel bir çalışma yapılmış ve çalışma sonucunda zaman üzerinde kontrol sahibi olabilmek, (iletişim teknolojilerini kullanarak) dilediği mekândan iş yapabilmek, özerklik, yolculuk zaman ve maliyetinin azalması, aileye daha fazla vakit ayırabilmek, iş yeri stresinden uzak olma temaları elde edilmiştir. Bu bulgular bizim araştırmamızda elde ettiğimiz temalarımız (mekân özgürlüğü, zaman özgürlüğü, zaman tasarrufu, özerklik, kendine zaman ayırmak) ile oldukça benzeşmektedir. Tat ve Gemlik’in bulgularından olumsuz yönlerden “sosyal hayattan uzak kalma/ izolasyon, ev içerisinde işin bölünebilmesi (telefon veya kapı çalması, ev halkından birinin müdahalesi vb.), sürekli ulaşılabilir olma beklentisi ve mesai saatinin ucu açık olması, takım çalışmasının zorlaşması, çevre tarafından ‘çalışmıyor’ olarak algılanma” temaları ise bizim çalışmamızda çıkan “sosyalleşememe, olumsuz çevre koşulları, mesai esnekliği, iletişim sorunu, sosyal önyargı” temalarıyla benzeşmektedir. Yine bir başka çalışma olan Kıcıır’ın 2019 yılında yaptığı “Evden çalışma: özgürlük mü esaret mi?” çalışmasında ise evden çalışma kararında etkili faktörlere bakılmış, ekonomik koşullar (daha masrafsız olması), kişisel ilgi ve uğraşlara zaman ayırma isteği, zorunlu iş ilişkilerinden kurtulma isteği, sistemin zorlaması, ev ortamında rahat, verimli çalışabilme, hastalık, çocuk bakımı temaları ortaya çıkmıştır. Bu veriler bizim çalışmamızda elde ettiğimiz “geçim kaygısı, konfor alanı içinde bulunmak” temalarıyla benzeşmektedir. Aynı çalışmada evden çalışmanın avantaj ve dezavantajlarına bakılmış, avantaj olarak; esnek çalışma saatleri, ulaşım ve trafik sorunundan kurtulma, zorunlu sosyal ilişkilerden ve işi bölen unsurlardan kurtulma, çalışma ortamının rahatlığı ve verimli çalışmaya müsaade etmesi, işin her yerde yapılabilmesi, kişinin kendi kendinin patronu olması yani kendi adına çalışmanın sağladığı iş özerkliği temaları ortaya çıkmıştır. Bu veriler yine bizim temalarımız olan “zaman özgürlüğü, zaman tasarrufu, mekân özgürlüğü, özerklik” ile benzeşmektedir. Kıcıır’ın çalışmasında dezavantaj olarak; evden yapılan çalışmanın çevredekiler tarafından bir iş olarak görülmemesi, işin sürekli bölünmesi, çalışma psikolojisinden kurtulamamak, hareketsizlik ve sosyal etkileşimden mahrum kalmak tespit edilmiştir. Bu veriler bizim çalışmamızdaki “sosyal önyargı, olumsuz çevre koşulları, sağlık problemlerinin oluşması,

sosyalleşememe” temalarımızla benzeşmektedir. Bu durum elde ettiğimiz bulguların literatür ile uyumlu olduğunu göstermektedir.

Dijital 2021 raporuna göre Türkiye’nin 2021 yılında nüfusu 84.69 milyondur ve bu nüfusun %77,7’si internet kullanıcıdır. İnternet kullanıcılarının sayısı 2020 yılına göre 3,7 milyon artış göstermiştir. Bunun nedeni Covid-19 salgınıdır (We Are Social ve Hootsuite, 2021). Hem dijital emeği arz edenler hem de dijital emeği talep edenlerden elde edilen saha bulgularımız göstermektedir ki dijital emek arzı ve dijital emek talebi özellikle dünyayı etkileyen Covid-19 pandemisinin de etkisiyle artık her geçen gün artacaktır ve görüşmecilerimiz bunun farkındadır. Katılımcılar dijital emek arzında bulunma ve dijital emeğe yatırım yapma istekleri de bu durumu desteklemektedir. Yine çalışma sahamız bize farklı eğitim düzeylerinden ve farklı eğitim alanlarından kişilerin dijital emek arzında bulunduğunu göstermektedir. Bu veri bize dijital emek arzının oldukça geçişken bir alan olduğunu göstermektedir. Farklı eğitim alanları ve eğitim düzeylerinin yanı sıra farklı hizmet alanlarında hizmet sunulması ve dijital dünyaya yönelik henüz bir hukuki düzenlemelerin olmaması ya da yeterli düzeyde olmaması sebebiyle oldukça esnek bir serbest bir piyasa mekanizması içinde emek arzında bulunan bir kitlenin olduğu göstermekte olup bu durum elde edilen gelirlere de yansımaktadır.

Dijital emeğin artık göz ardı edilemeyen bir emek türü olduğu görülmektedir. Bu emek türünün her geçen gün artacağı göz önünde bulundurularak özellikle sosyal güvenlik ve çalışma koşulları konusunda kapsamlı bir hukuki bir düzenlemenin getirilmesi elzemdir. Ayrıca bu emek piyasasına yönelik bilgilendirici eğitimlerin eğitim kurumları aracılığı ile küçük yaşlardan itibaren verilmesi kavramlara yönelik daha bilgili bir neslin gelmesine imkân sunarken nasıl bir emek türü arzında bulunacakları kararının daha doğru olarak verilmesine imkân sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Bauman, Z., (2015). Bireyselleşmiş Toplum, Y. Alagon (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berg, J., Furrer ve M., Harmon, E., Rani, U. ve Silberman, M. S. (2018). Digital Labour Platforms And The Future Of Work: Towards Decent Work İn The Online World, Geneva, ILO.
- Çiğdem, S. ve Erdoğan E., (2020), “Türkiye’de Freelance Gazetecilerin Çalışma Koşulları”, Sosyoekonomi Dergisi, 28 (46), 243-269.
- Duman, K., ve Özdoğru, G. (2018). “Dijital Emek ve Kullanıcı İçeriğinin Metalaşması: Katılımcı Sözlük Yazarları Üzerine İnceleme”. Erciyes İletişim Dergisi, 5(4), 75-99.
- Fuchs, C., (2015). Dijital Emek ve Karl Marx, T. E. Kalaycı ve S. Oğuz (Çev.), Ankara, Nota Bene Yayınları.
- Holloway, I. ve Wheeler, S., (2010). Qualitative Research İn Nursing And Healthcare, Oxford, UK. Blackwell Publishing.
- Karaçor, Z. ve Güvenek, B. ve Karadoğan, E., (2020). “Ekonominin Değişen Maskesi: Dijital Ekonomi”, Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 6 (34), 2140-2149.
- Kavesa, K. ve Mbali, A., (2022). “The Gig Economy, Digital Labour Platforms, and Independent Employment in the Eastern Cape”. Eastern Cape Socio Economic Consultative Council.
- Kırcı, B., (2019). “Evden Çalışma: Özgürlük mü Esaret mi?”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(1), 173-196.
- Küçük, Ö., (2021). “Emeğin Dijital Dönüşümü Ve İstihdam”, Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi, 4(8), 307-328.

- Ly, B., (2020). "Employment in the Gig Economy", *On Research*, 15, 29-37.
- Rotte, R. ve Zimmermann, K. F., (1998). "Fiscal Restraint and The Political Economy of EMU", *Public Choice*, 94(3-4), 385-406.
- Serinkli, N., (2021). "Covid 19 Salgın Sürecinde Örgütsel Değişim: Uzaktan/Evden Çalışma Modeli", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 277-288.
- Sümen H.H., (2020). "Geçmişten Günümüze Dijital Dönüşüm", G. Telli, & S. Aydın (Ed.) *Dijital Dönüşüm, içinde (185-212) İstanbul: Maltepe Üniversitesi Kitapları*.
- Tat R. ve Gemlik, N., (2020). "Pandemi Sürecinde Evden Çalışan Çağrı Merkezi Çalışanlarının Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 7(4), 266-272.
- Istrate, E., & Harris, J. (2017). *The Future Of Work: The Rise Of The Gig Economy*. National Association of Counties.
- We Are Social ve Hootsuite., (2021). *Digital 2021: Global Overview Report*, <https://datareportal.com/reports/digital-2021-global-overview-report>. (Erişim tarihi: 29.12.2022).